

Nederland verandert!

23 gebiedsopgaven van nationale betekenis

Voorwoord

Nederland is één van de dichtstbevolkte delta's in de wereld. Wonen, werken, infrastructuur en natuur strijden om een plek. Traditioneel heeft Nederland met een sterk ontwikkelde ruimtelijke planningstraditie altijd bijgedragen aan een efficiënte ordening van al deze vragen om ruimte. Dit heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de economische ontwikkeling van Nederland.

Met de Nota Ruimte wordt op deze traditie voortgeborduurd. De Nota Ruimte staat voor een omslag in de ruimtelijke ordening van Nederland. Van toetsen naar ontwikkelen. Met een meer ontwikkelingsgerichte aanpak wordt actief bevorderd dat Nederland veiliger, concurrerender en mooier wordt.

Samen met de departementen van Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is de afgelopen jaren hard gewerkt aan het uitvoeren van de Nota Ruimte. In 2007 is ter uitvoering van de Nota Ruimte is specifiek 1 miljard euro gereserveerd voor 23 ruimtelijke ontwikkelingen van nationale betekenis. Kenmerkend voor deze ontwikkelingen is dat ze allen via een integrale en gebiedsgerichte benadering kunnen worden gerealiseerd.

Inmiddels hebben wij een heleboel ervaring opgedaan met deze manier van werken. Wij pleiten er dan ook voor om deze manier van werken vast te houden en verder te ontwikkelen. De hechte samenwerking tussen de ruimtelijke departementen en tussen rijk en regio wordt steeds vanzelfsprekender. Via het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en de gebiedsagenda's die rijk en regio samen opstellen blijven we werken aan een economisch sterk, duurzaam en mooi Nederland met een robuuste bereikbaarheid. Via het MIRT projectenboek zal de uitvoering van de 23 projecten die worden ondersteund vanuit het Nota Ruimte budget worden gemonitord en gevolgd.

Het boek dat nu voor u ligt, biedt een overzicht van alle 23 projecten die wij ondersteunen. Allemaal onderstrepen ze de ontwikkelkracht van de Nota Ruimte. Ik breng ze dan ook graag onder uw aandacht. In 2009 is aan al deze projecten een financiële bijdrage toegekend op basis van de plannen die in dit boek zijn opgenomen. Het complete overzicht van de uitgewerkte plannen maakt duidelijk welk ruimtelijk programma mogelijk wordt gemaakt met ondersteuning van het Nota Ruimte budget. De komende jaren worden al deze plannen tot uitvoering gebracht. Dit boek licht alvast een tip van de sluier op. Ik nodig u dan ook uit om de projecten in de toekomst eens een bezoekje te brengen, zodat u ook met eigen ogen kunt zien hoe Nederland verandert.

drs. C.B.F. Kuijpers
Directeur-Generaal Ruimte

Nederland verandert!

23 gebiedsopgaven van nationale betekenis

De komende jaren staan we voor grote ruimtelijke uitdagingen. Klimaatverandering, de ruimtelijke consequenties van onze duurzame energie-ambities, bevolkingskrimp en grootstedelijke problemen zijn hier voorbeelden van. Veel van deze complexe vraagstukken overstijgen sectoren, bestuurslagen en het publieke of private domein en vragen daarom om een integrale, samenhangende en gebiedsgerichte aanpak.

Meer samenhang en kwaliteit

Het ruimtelijk beleid van de Nota Ruimte moet leiden tot een mooi(er) Nederland dat ook duurzaam is en internationaal kan concurreren. Hiertoe moet de ruimtevraag worden gebundeld, bebouwd gebied beter benut, de bereikbaarheid verbeterd, openheid versterkt, de dagelijkse leefomgeving verbeterd, de landschappelijke en groene component geïntegreerd en versterkt en de ruimte klimaatbestendig worden gemaakt. Het streven is om de samenhang en kwaliteit in de besluitvorming over deze opgaven en investeringen te versterken. Dit zorgt zowel nu als in de toekomst voor een leefomgeving van hoge kwaliteit en efficiënt gebruik van de ruimte. Om dat te realiseren is integrale gebiedsontwikkeling als overkoepelend thema benoemd.

Centraal wat moet

Sommige opgaven zijn dermate complex dat een sectorale aanpak niet (meer) voldoet. Met integrale gebiedsontwikkeling, ter onderscheiding van 'gewone' monofunctionele projecten, worden strategische interventies gepleegd waarmee op belangrijke plekken in Nederland een hogere kwaliteit wordt bereikt door optimalisering van verschillende beleidsdoelen, in plaats van maximalisatie van één of enkele sectordoelen. Gebiedsontwikkeling is dan ook gericht op het vergroten van de uitvoeringsgerichtheid en kwaliteit van ruimtelijke plannen (onder andere efficiënt ruimtegebruik en kwaliteitsimpuls). De bijzondere rijksrol steunt op een brede samenwerking met regionale partijen. Andere overheden en marktpartijen zijn projecteigenaar en staan borg voor de integrale uitvoering van de projecten, inclusief de door het rijk gemarkeerde kwaliteitsdragers.

Financiële impuls

Met het budget uit de Nota Ruimte creëert het kabinet de mogelijkheid om – in aanvulling op sectorale budgetten, die veelal ingezet worden voor een “sobere en

doelmatige” uitvoering – 23 complexe integrale gebiedsontwikkelingsopgaven van nationale betekenis te ondersteunen. Een financiële impuls voor gebiedsontwikkeling bovenop sectorale geldstromen is bij deze projecten nodig om deze complexe opgaven integraal, kwalitatief hoogstaand en duurzaam op te kunnen pakken. In 2007 is circa € 1 mld. beschikbaar gesteld uit het Fonds Economische Structuurversterking, voor gebiedsontwikkelingsopgaven die van nationaal belang zijn en welke een aanzienlijke mate van rijksverantwoordelijkheid vragen (‘centraal wat moet’): het Nota Ruimte budget. In dit kader zijn in 2007 23 projecten geselecteerd. Deze projecten geven mede uitvoering aan de ruimtelijke prioriteiten van dit kabinet: klimaatbestendigheid, ruimte voor wonen en werken en behoud van aantrekkelijk landschap en dragen bij aan het versterken van de internationale concurrentiepositie.

Concrete resultaten

Dankzij een bijdrage uit het Nota Ruimte budget worden de komende jaren concrete resultaten geboekt in de projecten. Met de toekenning aan de 23 projecten wordt de weg vrijgemaakt voor de realisatie van ongeveer 48.000 woningen; 2550 ha herstructurering van bestaand bebouwd gebied (inclusief bedrijventerreinen) waarvan herstructurering van 700 ha verspreid glas; 2850 ha landschap, natuur & recreatie; ca 3 miljoen m³ en ca 300 ha water en diverse infrastructurele maatregelen, waaronder openbaar vervoer & langzaamverkeerroutes. Al met al wordt met deze projecten een substantiële bijdrage geleverd aan het voldoen aan de vraag naar woon-, werk- en recreatiegebieden, bereikbaarheid, klimaatbestendigheid en economische structuurversterking van Nederland.

Effectief en efficiënt

Het programma Nota Ruimte budget is een interdepartementaal programma. De Ministeries van VROM, EZ, LNV, VenW en Financiën werken hierin samen om te komen tot een efficiënte en effectieve besteding van het Nota Ruimte budget. Met de investeringen wordt invulling gegeven aan de inhoudelijke doelstellingen van de projecten en daarmee aan de ruimtelijke prioriteiten en doelstellingen van de Nota Ruimte en het kabinet. Ook zijn de bijdragen aan de projecten binnen afzienbare termijn bepaald, waardoor alle projecten in 2009 in de uitvoeringsfase zijn gekomen.

Integrale aanpak

Vanwege de interdepartementale en integrale aanpak en een strakke procedure was het budget flexibel in te zetten. Kern van de gebiedsontwikkelingsprojecten is altijd dat de stedelijke, landschappelijke en infrastructurele opgaven in samenhang worden gezien en gerealiseerd. Bij het ene project ligt daarbij de nadruk op watermaatregelen of infrastructuur, bij het andere op herstructurering of woningbouw, echter wel opdat die integrale ontwikkeling mogelijk wordt. De (versnelde besluitvorming over de) bijdrage uit het Nota Ruimte budget heeft de projecten gestimuleerd en de planvorming van de projecten versneld. Naast de interdepartementale samenwerking is sprake van een nauwe samenwerking met andere overheden en marktpartijen, zowel bestuurlijk en organisatorisch als procedureel en financieel.

Sterke Randstad, sterk Nederland

Tien gebiedsontwikkelingsprojecten waren ook opgenomen in het kabinetsprogramma Randstad Urgent. Voor een mooi, duurzaam en economisch sterk Nederland is het oplossen van problemen in de Randstad cruciaal. De Randstad is de motor van de economie, veel internationale bedrijven zijn daar gevestigd of overwegen dat. Daarvoor is verbetering van de bereikbaarheid een randvoorwaarde, evenals het veilig en groen kunnen wonen achter duinen en dijken. Gestimuleerd door gezaghebbende rapporten van onder andere de OESO heeft het kabinet samen met de bestuurlijke partners in de regio tempo gemaakt met het nemen van (financiële) besluiten.

Samenhang tussen investeringen

Daarnaast zijn de 23 projecten ook opgenomen in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). In het MIRT wordt sterker dan voorheen de besluitvorming over infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen op elkaar afgestemd. Bij de ontwikkeling van het MIT naar MIRT is opgenomen als doel: het beter afstemmen van investeringen van rijk en regio en dus het verkrijgen van samenhang tussen investeringen.

Overzicht van de plannen

In dit boek staan de 23 projecten die een bijdrage uit het Nota Ruimte budget hebben ontvangen centraal. Het is een vervolg op het boek ‘Nota Ruimte, Uitvoeringsbudget 2007 – 2014’. In de tussentijd is er veel gebeurd. De plannen zijn verder uitgewerkt volgens de procedure van het Nota Ruimte budget (zie de kadertekst). Op basis van de Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse en financiële onderbouwing van de projecten middels businesscases is geld uit het Nota Ruimte budget aan de projecten toegekend. Dit boek geeft een overzicht van deze plannen. Per project kunt u zien aan welke doelstellingen van de Nota Ruimte het project bijdraagt en wat er voor dat geld wordt gerealiseerd. De komende jaren staan de projecten in het teken van de uitvoering.

Rijk blijft betrokken

Het Nota Ruimte budget is nu beschikt, maar dat betekent niet het Rijk alle projecten volledig loslaat. Ook in de realisatiefase blijft het Rijk betrokken door monitoring van de projecten. Daarnaast draagt het Rijk bij aan een voortvarende uitvoering door middel van het faciliteren van een kennis- en leertraject, en vallen alle 23 projecten onder de werking van de Crisis- en Herstelwet, waardoor er tijdelijk tot 2014 sprake is van een vereenvoudiging van procedurele regels voor de uitvoering.

Het is erg belangrijk om van deze projecten te leren. Met deze 23 projecten is Nederland namelijk niet af. De context van de ruimtelijke ontwikkelingen verandert voortdurend en de maatschappelijke opgaven zijn niet minder geworden. In de nabije toekomst hebben we te maken met de gevolgen van de economische recessie en demografische krimp. De ‘goedkope’ locaties zijn niet meer beschikbaar en we stellen kwalitatief steeds hogere eisen aan ruimtelijke ontwikkelingen. Er zullen dus forse ruimtelijke ingrepen nodig blijven. Waar nodig zal het rijk daarbij zijn verantwoordelijkheid nemen.

23 projecten

De fasen van gebiedsprojecten

Gebiedsprojecten kennen vier fasen:

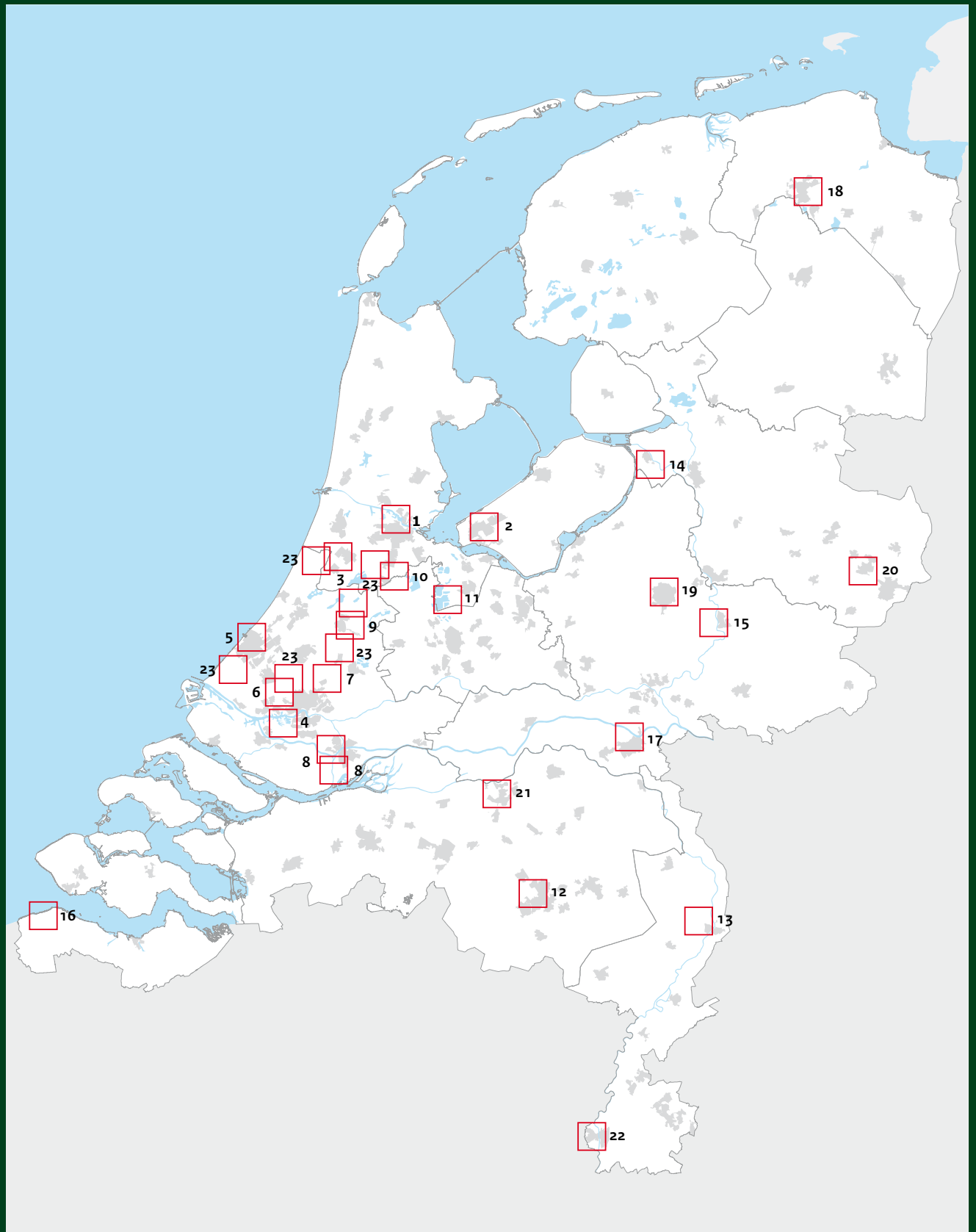
- de verkenningsfase; de Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse (MKBA) wordt uitgevoerd;
- de uitwerkingsfase; de businesscase wordt opgesteld;
- de besluitvormingsfase; de Ministerraad stelt de bijdrage vast;
- de uitvoeringsfase; de regio voert het project uit.

Op basis van een MKBA heeft de Ministerraad in de periode 2007-2009 voor alle 23 projecten besloten of een bijdrage uit het Nota Ruimtebudget legitiem is. Op basis van de businesscases is vervolgens de hoogte van alle bijdragen vastgesteld. Bij de beoordeling van projecten is kritisch gekeken naar bijdrage aan de ruimtelijke prioriteiten (waaronder duurzaamheid) van de projecten. Voor één project (Groot Mijdrecht Noord, onderdeel van Westelijke Veenweiden) is de Nota Ruimte budget procedure stopgezet. Alle andere projecten hebben in korte tijd de procedure succesvol doorlopen, uitmondend in een toekenning van Nota Ruimte budget. Bij de projecten Klavertje 4, Eindhoven A2-zone en Westflank Haarlemmermeer heeft de directie ontwikkeling van het Rijksvastgoed- en Ontwikkelingsbedrijf bijgedragen aan de totstandkoming van de plannen en zorggedragen voor een gebundelde inzet van het rijk. De kennis en ervaring die met de Nota Ruimte budget procedure is opgedaan, is benut voor de ontwikkeling van de integrale 'Spelregels van het MIRT', het zogenaamde MIRT Spelregelkader.

Het besluit in de Ministerraad over toekenning van het budget brengt de projecten in de uitvoeringsfase. De feitelijke realisatie van alle projecten kan nu starten.

Overzicht

Project	Trekker	Bijdrage Nota Ruimte budget (mln. €)
1 Amsterdam, Noordelijke IJ-oevers	VROM	30
2 Almere Weerwaterzone	VROM	88,6
3 Westflank Haarlemmermeer	LNV	48
4 Rotterdam Stadshavens	VROM	31
5 Den Haag Internationale Stad	V&W	32,6
Scheveningen Boulevard + Worldforum		
6 Mooi en Vitaal Delfland	LNV	34,9
7 Zuidplaspolder	VROM	24
8 Alternatieve locaties Hoeksche Waard Nieuw Reijerwaard/Westelijke Dordtse Oever	EZ	25
9 Oude Rijnzone	VROM	17,5
10 Westelijke Veenweiden	LNV	113
11 Nieuwe Hollandse Waterlinie	LNV	35
12 Brainport Eindhoven + A2-zone (Brainport Avenue)	EZ	81,8
13 Klavertje 4 (Greenport Venlo) inclusief deelproject Greenport Deurne	LNV	25,9
14 IJsseldelta-Zuid	VROM	22,4
15 IJsselsprong Zutphen	VROM	20
16 Waterdunen	VROM	18
17 Nijmegen Waalfront	VROM	25
18 Groningen Centrale Zone	EZ	16
19 Apeldoorn Kanaalzone	EZ	11
20 Hengelo, Hart van Zuid	VROM	14,5
21 Bossche Spoorzone	VROM	13
22 Maastricht Belvédère	VROM	10
23 Greenports	LNV	30,1

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Nederland verandert!	4
Amsterdam, Noordelijke IJ-oever	10
Almere Weerwaterzone	16
Westflank Haarlemmermeer	22
Rotterdam Stadshavens	28
Den Haag Internationale Stad Scheveningen Boulevard + Worldforum	34
Mooi en Vitaal Delfland	40
Zuidplaspolder	46
Alternatieve locaties Hoeksche Waard Nieuw Reijerwaard/Westelijke Dordtse Oever	52
Oude Rijnzone	58
Westelijke Veenweiden	64
Nieuwe Hollandse Waterlinie	70
Brainport Eindhoven/Az-zone (Brainport Avenue)	76
Klavertje 4 (Greenport Venlo) inclusief deelproject Greenport Deurne	82
IJsseldelta-Zuid	88
IJsselsprong Zutphen	94
Waterdunen	100
Nijmegen Waalfront	106
Groningen Centrale Zone	112
Apeldoorn Kanaalzone	118
Hengelo, Hart van Zuid	124
Bossche Spoorzone	130
Maastricht Belvédère	136
Greenports	142

Publicatienummer: 0194 | mei 2010

Dit is een publicatie van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer in samenwerking met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en het Ministerie van Economische Zaken.

Rijnstraat 8 | 2515 XP Den Haag | www.vrom.nl

Disclaimer

Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer is niet verantwoordelijk voor typfouten en/of onvolkomenheden in de teksten en het kaartmateriaal in dit boek.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-bestand of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, druk, fotokopie of op enige andere manier zonder schriftelijke toestemming van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

Aan de inhoud van dit boek kunnen geen zelfstandige rechten worden ontleend.